

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET
Beograd, 31. maja 2018.

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE *Engleski modernistički putopis: književne i kulturološke odlike*, kandidatkinje NATAŠE PAVLOVIĆ

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

30. maj 2018. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta

SASTAV KOMISIJE

1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu
2. dr Aleksandra Jovanović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2017), Filološki fakultet u Beogradu
3. dr Arijana Luburić Cvijanović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2013), Filozofski fakultet u Novom Sadu

2. PODACI O KANDIDATU

1) Ime, ime jednog roditelja, prezime

Nataša (Milan) Pavlović

2) Datum rođenja, opština, republika

4. septembar 1967, Kraljevo, Srbija

3) Datum odbrane, mesto, i naziv magistarske teze

Filološki fakultet u Beogradu, „Svedočanstva o Srbiji 1900–1920. godine u delima britanskih pisaca“, 1994. godine

5. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

Engleski modernistički putopis: književne i kulturološke odlike

6. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija *Engleski modernistički putopis: književne i kulturološke odlike* kandidatkinje Nataše Pavlović, obuhvata 299 kucanih strana. Podeljena je na šest poglavlja: 1) Uvod (str. 1-22); 2) Dejvid Herbert Lorens kao putopisac (23-99); 3) Džordž Orvel kao putopisac (100-150); 4) Greem Grin kao putopisac (151-198); 5) Lorens Darel kao putopisac (199-282); 6) Zaključna razmatranja (283-288). Bibliografija priložena na kraju rada (str. 289-299) sadrži preko dve stotine bibliografskih jedinica.

7. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

Promišljeno i iscrpno, s uočljivim entuzijazmom i čvrstom naučnom utemeljenošću, doktorska disertacija Nataše Pavlović bavi se poetikom modernističkih putopisa čiji su autori četvorica engleskih pisaca: D. H. Lorens (D. H. Lawrence), Džordž Orvel (George Orwell), Grejem Grin (Graham Greene) i Lorens Darel (Lawrence Durrell). Tekst disertacije je podeljen na šest poglavlja. U prvom poglavlju se najpre navode predmet i cilj disertacije, a zatim se kroz predstavljanje putopisnog žanra i njegove istorije dolazi do kratkog prikaza uslova u kojima se razvio engleski modernistički putopis. Uvodni deo završava se objašnjenjem strukture naredna četiri poglavlja koja su posvećena odabranim piscima. Svako od ta četiri poglavlja predstavlja svojevrsnu biografiju, ali osmišljenu tako da određeni period piščevog života bude uvod u

analizu putopisa koji je u tom periodu nastao. Život i putopisi D. H. Lorensa predmet su drugog poglavlja disertacije, u kome su prikazana četiri njegova putopisa: *Suton u Italiji*, *More i Sardinija*, *Jutra u Meksiku* i *Skice o etrurskim naseobinama*. Treće poglavlje je posvećeno Džordžu Orvelu i njegovim delima: *Niko i ništa u Parizu i Londonu*, *Put za Vigan* i *Kataloniji u čast*, u kojima se mogu naći putopisni elementi. Tipično modernistički putopisi Grejema Grina *Putovanje bez mapa* i *Putevi bez zakona* razmatraju se u četvrtom poglavlju, a šest putopisa Lorensa Darela: *Prosperova pećina: vodič kroz krajolik i običaje ostrva Krfa*, *Razmišljanja o morskoj Veneri*, *Vodič po krajoliku Rodosa*, *Gorki limunovi Kipra*, *Sicilijanski karusel*, *Grčka ostrva* i *Cezarov golemi duh* nalaze su u fokusu petog poglavlja. Sumiranjem rezultata i izvođenjem zaključaka u šestom poglavlju daje se doprinos proučavanju engleskog modernističkog putopisa i ukazuje na moguće pravce daljih istraživanja.

Većina analiziranih putopisa nastala je u periodu između dva svetska rata, u doba procvata putopisnog žanra koji je – kako tvrdi i potom dokazuje kandidatkinja – svakako bio uslovljen društvenoistorijskim prilikama. Jer, završetak Velikog rata trebalo je da donese nova nadanja i ideale, ali su se iluzije gubile, a nezadovoljstvo narastalo. Mnogi književnici nesputanog i radoznalog duha otisnuli su se van domovine vođeni željom da pobegnu od stega realnosti i nostalgijom za harmoničnijim i prirodnijim dobom. Tražili su utočište u dalekim kulturama nekontaminiranim civilizacijom i istraživali „duh mesta“ u kojem su se obreli. Posmatrajući Drugog i hodeći po tuđim i nepoznatim teritorijama, zalazili su, lucidno primećuje kandidatkinja, i u zabravljene odaje svoga Ja. Bunt protiv smera u kojem se čovečanstvo kreće i osećaj zasocijalnu pravdu izražavali su kroz svoje zapise, ali i ličnim angažovanjem u borbama na frontu. Nataša Pavlović je u svojoj disertaciji kao prevashodni cilj postavila nastojanje da u putopisima ili delima sa putopisnim elementima nastalim iz pera Lorensa, Orvela, Grina i Darela

uoči književne i kulturološke odlike koje bi se mogle smatrati paradigmatičnim za englesku modernističku putopisnu književnost. Zapisi o krajevima koji su navedenim piscima bili ne samo usputne stanice, već i putokazi u biografiji, isijavaju subjektivno posmatranje sveta, razočaranost, strepnju ili osetljivost na društvene nedaće. Kroz putopise obrazovanih predstavnika jedne dominantne zemlje autorka disertacije osvetljava i kulturu iz koje su potekli, kao i to kako su tim svedočanstvima oni oblikovali predstavu o Drugome u sopstvenoj zajednici, postajali posrednici između naroda i država ili imali udela u jačanju stereotipa i predrasuda. Kompetentnim korišćenjem metoda deskripcije, analize, komparacije i sinteze kandidakinja dolazi do zaključaka koji značajno doprinose određenju slike engleskog modernističkog putopisa i osnaživanju putopisnog žanra.

U teorijskom određenju modernizma, kandidatkinja polazi od postavki Mihaila Epštejna, po kome je modernistički period na Zapadu trajao do šezdesetih godina prošlog veka. On pravi razliku između termina „modernost“ (modernity) i „modernizam“ (modernism). Prvi, koji se u skladu sa ruskom terminologijom zove i „novo vreme“, označava veliku epohu svetske istorije koja je usledila posle Srednjeg veka i koja je trajala otprilike pet stotina godina, od renesanse do sredine XX veka. Drugi termin se odnosi na kulturni period kojim se završava epoha modernosti i koji traje oko pola veka (od kraja XIX veka ili, po drugoj verziji, od Prvog svetskog rata, pa sve do pedesetih ili šezdesetih godina XX veka). Pomenute vremenske odrednice veoma su bitne za ovu disertaciju, u kojoj su analizirani engleski putopisi nastali uglavnom u datim okvirima modernizma. Uvek je, ističe kandidatkinja, neko doba neminovno „moderno“ u odnosu na prethodni period, barem hronološki. Prelivanje starog u novo kroz jedan beskonačan tok i kršenje dotadašnjih načela predstavljaju pobedu „modernog“. No, ni to što se prikazuje kao novo i moderno nije neprolazno i zanavek stabilno. Klica efemernosti je prisutna, a pitanje je samo kada

će nastati novi kontakt između dva razdoblja u kojem će dojučerašnje „moderno“ postati klasika sutrašnjice.

U svojoj analizi putopisa D. H. Lorensa, Džordža Orvela, Grejema Grina i Lorensa Darela, autorka s pravom uzima u obzir i biografske podatke, odnosno kontekste iz kojih su poticali, karaktere, sklonosti, životne izbore, ali i specifične istorijske ili političke prilike u kojima su živeli. Jer, putopisi jesu zapisi sa obilaska ili boravka u nekom mestu van prebivališta, ali su istovremeno i sasvim lična viđenja njihovih autora. Čak i ako je autor poslat u neki kraj po zadatku, a ne svojevolejno, da bi o njemu prikupio podatke i u obliku putopisa ostvario zadati cilj, on opet u taj tekst i nesvesno unosi lične uvide ili stavove. Ako je po vokaciji još i književnik, onda on, putujući u fizičkom smislu, neminovno putuje i kroz slojeve svoje duše, pravi digresije, osvrće se na ono što ga tišti, stvara asocijacije koje čitaoci otkrivaju.

Struktura disertacije osmišljena je tako da svako poglavlje posvećeno jednom od četvorice pisaca predstavlja svojevrsno putovanje kroz njegov život i njegove putopise. Svako putovanje ima svoj početak i kraj, kao i putopis, kao i život. Potpoglavlja se nižu kao segmenti života pisaca, tako da mogu da čine jedan zaokružen itinerer. Posebna pažnja usmerena je na one periode njihovih života u kojima su pisali svoje putopise, kao i na okolnosti u kojima su putopisi nastali. Redosled poglavlja je određen po starini, odnosno prema godini rođenja pisca. Zaključna razmatranja pouzdano vode ka sintetizovanju zapažanja i nalaženju onih odlika u datim delima koje mogu predstavljati opšte karakteristike engleskog modernističkog putopisa.

8. SPISAK NAUČNIH RADOVA

1. *Britanci o Srbiji 1900. do 1920*, Beograd: Zadužbina Andrejević, 1996.

2. Strankinja – komandant jedinice na frontu, *Zbornik radova Četvrtog naučnog skupa „800 godina srpske medicine“*, Beograd: Srpsko lekarsko društvo, 2013, 79-90.
3. Swot Analysis as a Tool for Teaching English, *Proceedings of the 35th International Conference on Production Engineering*, Kraljevo – Kopaonik: Faculty of Mechanical and Civil Engineering in Kraljevo, 2013, 341-344.
4. Otkrivanje Balkana, *Naša prošlost 15*, Kraljevo: Narodni muzej Kraljevo, Istorijski arhiv Kraljevo, 2014, 260-263.
5. Realia and Real-Life Situations, *III međunarodna konferencija „Strani jezik struke: Prošlost, sadašnjost, budućnost“*, Beograd: Fakultet organizacionih nauka, 2014, 391-398.
6. Meksiko u oku D. H. Lorensa, *Povelja, Časopis za književnost, umetnost i kulturu* Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Godina XLVII, Broj 3, 2017, 104-117.

9. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Doktorska disertacija Nataše Pavlović dovela je, na primerima odabranih putopisnih dela engleskih modernističkih autora, do niza važnih, naučno čvrsto utemeljenih zaključaka. Navešćemo neke od najznačajnijih zaključaka do kojih se došlo istraživanjem sprovedenim u ovom radu. Pre svega, razdoblje u kojem su živeli i pisali veliki engleski romanopisci: D. H. Lorens, Džordž Orvel, Grejem Grin i Lorens Darel smatra se vremenom procvata putopisne književnosti. Snažan uzlet putopisa bio je uslovljen okolnostima nakon Prvog svetskog rata. Neki od pomenutih pisaca su Englesku napuštali dobrovoljno, a neki kao prognanici. Ponekad su sami birali destinacije na kojima će uspešno nalaziti građu za buduće romane, a češće su destinacije birale njih, jer su na put kretali sa određenim zadatkom. Na gubljenje iluzija sa kojim se svet tada suočavao reagovali su i kroz zapise sa svojih putovanja, unoseći u njih ne samo opise mesta, predela, naroda ili običaja, već i lične stavove inspirisane susretom sa Drugim, razočaranost, nostalgiju, strepnju. Analizom tih zapisa potvrđena je glavna hipoteza ove disertacije, po kojoj su

putopisna dela autorâ odabranih za primarni korpus rada suštinski prožeta odlikama modernističke književnosti.

10. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Promišljenim i teorijski čvrsto utemeljenim iščitavanjem odabranih putopisa engleskih moderističkih autora, kandidatkinja je došla do čitavog niza istinski inovativnih uvida i zaključaka. Te je zaključke u svojoj doktorskoj disertaciji izložila preglednim i jasnim naučnim stilom, koji čitaocu nesumnjivo olakšava snalaženje u složenoj problematici ovog naučnog rada.

11. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je mr Nataša Pavlović obradom teme pod naslovom *Engleski modernistički putopis: književne i kulturološke odlike* sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za anglistiku i nauku o književnosti. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, red. prof.

dr Arijana Luburić Cvijanović, docent

